

Protagonistes **ADVOCAT**

Josep Maria Solé

“Viure en una residència no pot ser una cosa imposada”

Núria Astorch Flavià
GIRONA

El Congrés dels Diputats va aprovar el 16 de març, amb el suport de tots els grups parlamentaris a excepció de Vox, el projecte de llei pel qual es reforma la legislació civil i processal per al suport a les persones amb discapacitat en el seu exercici de capacitat jurídica. Això vol dir la fi del concepte de la “incapacitació” i de la figura de la tutela, i afecta milers de persones. L'objectiu d'aquesta reforma és adaptar l'ordenament jurídic espanyol a la Convenció de les Nacions Unides sobre els Drets de les Persones amb Discapacitat, del 13 de desembre del 2006, que estableix que aquestes persones tenen capacitat jurídica en igualtat de condicions amb les altres en tots els aspectes de la vida. El director de la Fundació Support-Girona, l'advocat Josep Maria Solé, explica l'abast d'aquest canvi legislatiu que entrarà en vigor amb tota probabilitat al maig, un cop passi pel Senat.

Què representarà aquesta reforma legislativa?

Ve una feina molt gran per a tots els operadors jurídics i els notaris, en una primera esfera, atès que al final això s'ha de poder concretar en la capacitat de les persones d'actuar amb validesa jurídica. I per tant, que es reconeixin les seves decisions. Segon, en organitzacions que basen la seva relació en la contractació, com ara bancs, asseguradores..., tots els agents amb els quals una persona pot interactuar per establir una relació contractual nova hauran de tenir en compte que, d'entrada, tothom té plena capacitat jurídica. I això costa perquè venim de dos mil·lennis en els quals a algu-

nes persones se'ls havia negat aquesta capacitat de contracte. Perquè això funciona, aquesta primera esfera ha d'estar acompanyada pel conjunt de la societat. Les famílies hauran de fer un esforç. Els que avui són pares han crescut en un entorn amb la idea de la persona amb discapacitat com a objecte de protecció, en què la prevenció era el vector principal. I han d'entrar en una dinàmica en què la inclusió ha de ser el vector principal, així com la participació plena i efectiva en la societat en igualtat de condicions i, per tant, amb els mateixos riscos. Venen canvis importants per als pares o tutors de persones que tenen molta capacitat d'iniciativa. No canviarà tant en persones greument afectades de demència o de discapacitat intel·lectual, en les quals no hi ha, per part seva, una iniciativa d'exercir la seva vida d'una determinada manera.

I en l'àmbit dels serveis socials, què suposa?

En l'àmbit social hem de potenciar molt més tots els mecanismes de prevenció general. En relació, per exemple, amb les persones grans que pateixen abusos, sovint s'actua tard. Hauré de fer les coses d'una altra manera perquè els casos aflorin abans i tothom pugui identificar si es tracta d'una relació sana o no. I si és sana, potenciar-la i mimar-la; de fet, la llei fomenta que es reconeixin aquestes situacions informals de suport. I si no ho és, tallar-la d'arrel.

Quins altres àmbits es veuran afectats?

Pot tenir una repercussió molt directa en l'àmbit patrimonial, on hi ha persones a les quals s'ha limitat la capacitat de disposar del seu patrimoni. Per exemple, hi ha persones a les quals es diu que poden decidir a partir de tenir cobertes les seves necessitats i que el tutor o curador

decidirà quines són aquestes. Aleshores, com s'interpretarà això? Auguro períodes en què molta gent tindrà moltes incerteses a l'hora d'actuar. Els mateixos jutges, per exemple, hauran d'inventar. De fet, aquesta llei no és per millorar res, perquè aquest canvi de sistema s'hauria d'haver fet fa 12 o 13 anys; el que fa la llei és posar blanc sobre negre. Durant tot aquest període, qualsevol jutge podria no haver aplicat la legislació vigent adduint que està en contradicció amb els drets humans. Però en aquest Estat això que un jutge actuï posant els drets humans al davant no s'ha fet mai. I ho hem vist en altres manifestacions de la nostra vida. Al Perú va haver-hi el cas d'un jutge interí del Potosí que va veure que li entraven demandes per incapacitar persones perquè d'aquesta forma aconseguien un seguit de prestacions socials. I va considerar que això és contrari al que acabava de firmar el seu Estat, que va ratificar la Convenció dels Drets Humans. I va declarar nul·la la llei. I aquí a Espanya es podia haver fet el mateix.

Vol dir que, en aquesta qüestió, l'Estat espanyol va darrere del Perú?

I tant! I de Colòmbia. Costa Rica va ser la primera que va legislar complint amb l'estàndard, tot i que no té un sistema de serveis socials que pugui donar suport formal, estructurat i finançat per l'Estat a les persones. Després va venir el Perú i després Colòmbia.

Quins suports són els que es reconeixen amb la nova llei?

Reconeix els suports informals, que en qualsevol moment podran anar al jutjat per demanar facultats per ajudar una persona de forma puntual. Després es reconeixen els defensors judicials, que t'ajuden a fer una cosa complicada, com

per exemple gestionar una herència milionària. Però quan algú necessita un suport intens i amb una periodicitat àmplia se li pot nomenar un curador. I la curatela només tindrà facultats representatives quan després de fer molts esforços no es pot captar la voluntat de la persona. Pensem, per exemple, en el cas d'una persona que està en coma. Això vol dir que la curatela no tindrà poder. Nosaltres estem entrenats però hem tingut el poder i no podem dir que l'hem exercit, perquè ho hem fet. Cal dir també que la reforma incrementa la necessitat que pares de persones amb discapacitat, però també qualsevol que vulgui garantir que en el seu futur serà atès i es gestionaran els seus assumptes, com la persona vol i desitja, ho planifiquin. A més, potencia eines com el patrimoni protegit de persones amb discapacitat, els apoderaments preventius... D'aquí que estiguem donant molta importància i potenciant serveis com el que oferim d'assessoraments i orientació sobre “suports futurs”.

Quin canvi propicia com a societat?

En el sistema educatiu hem d'anar cap a la inclusió. I això significa, d'una banda, fomentar que tothom estigui prou apoderat perquè pensi que pot fer de tot. Però també s'ha d'introduir la consciència que per a algunes determinades coses convé tenir suport. I no és tan senzill perquè sembla una antítesi. Però quan això està instal·lat en la persona i ho ha pogut viure amb normalitat és fantàstic. Per exemple, en la nostra fundació en aquests moments el nombre de tuteles i el de curateles ara estan empatats. Però els jutjats segueixen fabricant tuteles sobretot en casos de gent gran amb demències o de discapacitat molt evident i també en alguns casos en què hi ha alarma

Josep Maria Solé davant de la seu de la Fundació Support a Girona ■ MANEL LLADÓ

En aquest Estat, que un jutge actüi posant els drets humans al davant no s'ha fet mai. Ho hem vist en altres àmbits de la vida

Venen canvis importants per als pares o tutors de persones amb una gran capacitat d'iniciativa

social.

Entenc que es tracta de guanyar-se la gent, més que no pas anar amb impositcions.

Sí. Nosaltres parlem de les cinc P. En primer lloc, cal actuar preventivament. Tenim una epidèmia de la qual es parla poc: gent jove amb situacions de salut mental que no encaixen amb els diagnòstics psiquiàtrics clàssics, amb molta insatisfacció vital, que cauen fàcilment en el consum de tòxics i que genera un desgavell a les famílies i als sistemes educatius. I sovint s'acaba intervenint quan ha petat tot. Ens falta coneixement i organització de recursos per treballar preventivament. Un cop t'anticipes a les situacions de crisi i emergència, cal tenir clar que no tens poder i aleshores has d'usar la persuasió, i persistir. Després ha d'haver-hi una mirada que s'anticipa a la relació dels altres serveis. Tenim molts sistemes que són refractaris a abordar la situació crítica i hi ha feina de cosir-los. Sovint ho fem nosaltres. Però a partir d'ara hauríem d'intervenir d'una altra forma, sense aquests poders perquè la llei clarament ens els treu. I què queda? El que hem treballat aquests darrers anys de vincle, persuasió, perseverança... Es tracta d'oferir a l'altre una relació incondicional: estem aquí encara que no estiguis bé, encara que al teu voltant hi hagi molts problemes..., aquesta seria la P de *proactivitat*. Moure peces al voltant de la persona. I en això ens ajuden molt els equips de carrer de salut mental.

Aquesta modificació en l'àmbit normatiu, quin impacte té a Catalunya?

La reforma suposa la desaparició del concepte d'*incapacitació*, i amb aquest fet es possibilita que el Parlament de Catalunya tingui competència legislativa

plena per regular, de dalt a baix, els suports per a l'exercici de la capacitat jurídica. En aquest sentit, el Departament de Justícia ha treballat per tenir unes bases de la reforma del Codi Civil de Catalunya a punt per quan, vigent la reforma espanyola, el Parlament pugui tramitar la reforma catalana.

Com afecta la pandèmia en la implantació d'aquests canvis?

Sobretot ens influeix en com atenem les atencions de llarga durada. El nostre sistema tendeix a la institucionalització de les cures i això s'ha vist a tot arreu que ha de canviar. Ja hi ha diversos parlaments que han nomenat relators de la veritat per posar blanc sobre negre el que ha passat als espais residencials, on s'han limitat drets d'una forma molt ràpida amb l'argument de la salut pública, però després també han passat coses (aquí no n'hem identificat tantes perquè hem treballat molt perquè no passés) com no derivar gent als hospitals. I això clarament era una violació de drets absoluta. Les Nacions Unides promouen la idea que cal saber la veritat i posar blanc sobre negre el que ha passat en espais institucionalitzats, de caire residencial, perquè mai més torni a passar. Tot això és força incompatible amb el sistema actual, que dona més ajudes a les persones que opten per un centre residencial que no pas a aquelles que opten per quedar-se a casa.

Malauradament, tot el que ha passat a les residències amb la pandèmia deu ajudar a aquest canvi.

Claríssimament. El mateix Departament de Treball, Afers Socials i Famílies de la Generalitat va promoure l'any passat la creació d'un grup d'experts per analitzar això. I en les seves aportacions gairebé no es parla del sistema residencial sinó

Persistent

Josep Maria Solé (Platja d'Aro, 1969) és advocat i dirigeix la Fundació Support-Girona, entitat privada sense ànim de lucre que va néixer l'11 d'abril del 2003 sota els auspicis de l'Institut d'Assistència Sanitària. L'entitat és referent dins i fora de Catalunya en matèria de suport a les persones amb discapacitat. Solé ha treballat de forma persistent a favor del reconeixement dels drets humans de les persones amb discapacitat intel·lectual i malaltia mental, intentant apropar la praxi de les entitats a la Convenció de les Nacions Unides. Presideix el Consell Social de l'Institut Guttmann, és vicepresident de les fundacions Drissa i Campus Arnau d'Escala, i patró del patronat de la Fundació iSocial. És al consell d'administració de l'Associació Europea de Proveïdors de Serveis per a Persones amb Discapacitat.

d'individualització, suports comunitaris, integració social i sanitària, coordinació dels dispositius del territori i de reforçar les residències.

Aquest canvi, quantes persones afectaria?

A Catalunya hi ha unes 50.000 persones que viuen en centres residencials per a gent gran i discapacitats. L'ideal seria poder materialitzar l'article 19 de la Convenció, que diu que tothom ha de poder triar on viu, amb qui viu i condicionar els suports que rep. L'opció residencial ha de ser volguda. I el sector residencial també ha de viure una transformació cap a la seva inclusió en la comunitat. Iestic segur que la pandèmia també ja ha ajudat molts operadors del sistema residencial a canviar. Viure en una residència no pot ser una cosa imposada i ara ho és en molts casos. Una part de les persones que han viscut la pandèmia en espais residencials han patit l'aïllament, solitud, restriccions de moviments... El pitjor de tot és que una part d'aquestes persones i de les que han mort no volien estar allà. Quan hi ha una situació de molta intensitat de suport, ens costa imaginar una atenció alternativa, però no pot ser que el corrent majoritari sigui aquest. L'opció residencial ha de ser una més en una bateria d'opcions que un mateix ha de poder-se configurar.

Caldrà també una revisió de l'assistència sanitària a les residències.

No era just que pel fet de viure en una residència no tinguessis un contacte amb el sistema de salut general i que fos tan diferent del que es vivia a la vorera del davant, en un domicili particular. És evident que no pot tornar a passar. La relació del sistema ordinari de salut amb la vida de les residències ha de ser més estreta. ■